۳۵نچی. — № 35 ۱۳۲٤سنه. ۲٦رجب. شنبه. ۱۹۰٦سنه. ۲ سینتهبر. ۱نجی بیت

« یولدز »
جریدهسینڭ بهاسی برسنه اوچون (۳) صوم، آلتی آی اوچون (۱) صوم (۵۰) تیین، دورت ای اوچون (۱) صومدر.
شاگردلر اوچون برسنهلگی (۲) صوم وهر آیی (۲۱) تیینلر.
یولدزنڭ اداره وکتبخانهسی شهر قزانده بورنایف مسجدی قارشنده (۱٤)نومرلی خانهده، هر کون ایرته ساعت (۸) دن کوندز ساعت (۲) یه قدر آچقدر. باشقه وقت زائر ومشتریلر قبول ایدلمزلر.
محرر وناشری:
احمد هادی مقصودی.

یولدز

„Юлдузъ“
ЕЖЕ НЕДѢЛЬНОЕ ИЗДАНІЕ
Цѣна 3 руб. на годъ.
Редакція и Контора:
Казань, Екатерининская улица № 14.
АДРЕСЪ:
Казань, редакція „ЮЛДУЗЪ“
Russie, Kazan, redaction „Julduz“,
Плата за объявленія:
(30) и (20) коп.

تکراری موجب اولمایان فکری وفنی مقالهلر ممنونیت ایله قبول ایدلورلر. درج ایدلمهین مقالهلر حقنده جواب ویرلمز واشتکا قبول ایدلمز.

برنسخهسی (۵)تیینلر. ادبی، فنی، معاشی وسیاسی هفتهلك جریدهء ترکیهدر. اون نسخهسی (۳۵)تیینلر.

معراج کیچهسی.

بوکون کیچ معراج کیچهسیدر. یعنی پیغمبرمز محمد علیه السلام کوکلرگه منو واقعهسینی کورگان کیچهدرکه. روایتلرنڭ قوتلیسنه نظرا هجرتدن یل یارم چاماسی مقدم رجب آیینڭ ۲۷ نچی کیچهسنده واقع بولمشدر ایرتهگه ۲۷ نچی رجب بایرام کونیدر.

حساب بوینچه رجب آیینڭ باشی ۸نچی آوگوستده سهشنبه کوندر.

فرمان عالی.

(حکومت سیناتینه)

ایگنلکلر آز بولغان آوللرغه یاوروپا روسیهسندهگی خزینه یېرلرینی بیرو خصوصنده پادشاه حضرتلرینڭ اوشبو فرمانی اعلان قیلندی:

۱) یېرگه محتاج زراعتچیلرگه یاوروپا روسیهسندهگی خزینه یېرلری صاتلوب بیرلور، آریندا واجاره مدتی طولغان یېرلر هم یېرلر وزیری ممکن کورگان مقدارنده اورمانلقلر.

۲) چیرکهولر، مکتبلر، فابریکه وزاوودلر اوچون هم علم وهنر تجربهسی اوچون تعیین قیلنغان یېرلر هم خزینه یاکه بر جماعتنڭ باشقه بر کیرهگی اوچون تعیین قیلنغان یېرلر، ودخی یېرلر وزارتی باشقه بر جهتدن صاتلووینی معقول کورمهگان یېرلر آول خلقینه صاتلماسلر.

۳) یېرلرنڭ بهالری وآقچه تولهو شرطلری وباشقه شرائطی کریستیانسکی بانکی آرقلی یېر آلغان آوللر اوچون اجرا قیلنا طورغان نظاملر بوینچه تعیین قیلنورلر.

٤) خزینه یېرلری بر آولنڭ مجموع جماعتینهده، بر نیچه کریستیاندن قوشلغان شرکتکهده هم برهم برهم کشیلرگهده صاتلورلر. هر برسینه نی قدر یېر بیرو ممکن ایدکینی هر اویزدنڭ اوزنده صایلانغان یېر کامیسیهسی تعیین قیلور.

۵) هر یېرده بر یورت خواجهسینه نی قدر یېرگه مالك بولو ممکن بولاچغینی اویزدلردهگی یېر کامیسیهلرینڭ کورسهتووی بوینچه یېر کومیتیتلری تعیین قیلور. هیچ کمگه اوشبو تعیین بوینچه ممکن بولغان قدرندن آرتق یېر صاتلماس.

٦) خزینه یېرلرینه بها تعیین قیلو، آقچه تولهوده ییکلك قیلو هم آول خلقینڭ یېر آلو خصوصندهغی عریضهلرینی قبول ایتو یېر کامیسیهلرینه طابشرلادر.

اگرده خزینه ودولت ملکلرینڭ نظارتی ایله اویزدنی کامیسیهلر آراسنده نزاع چقسه، محاکمهلری ولایت کامیسیهلرینه طابشرلور.

۷) خزینهدن آلغان یېرینه کوچوب اوطراچق کشیگه یورتلر صالور اوچون خزینه اورمانلرندن آغاچلر بوش بیرلور. یېر حقینی آول خلقی کبی اولده، یل صاین آقرنلاب تولهر. سیبیریهگه هجرت قیلغان کشیلرگه قیلنا طورغان اعانه ورعایهلر آکاده قیلنور.

۸) اشبو نظاملر بوینچه خزینه یېرلرینی صاتوب آلو کریستیان اسمنه یورتله طورغان آول خلقینهغنه مخصوص توگلدر. ایگن ایگو ایله کسب قیلا طورغان کشیلرنڭ کریستیان اسمنه بولماغانلرینهده خزینه یېرلری صاتلور.

۹) خزینه یېرلرینی صاتوب آلغان کشیلرگهده آریندا آلغان کشیلرگهده سند کاغدلری بیرلور. بو کاغدلر اوچون مارکه ویازو خرجتلری آلنماس.

۱۰) یېر کامیسیهلری آچلوب بیتکاچ یاوروپا روسیهسینڭ تون طرفینه هم شرق جنوبی طرفلرینه هجرت قیلاچق کشیلر اوچون بولغان نظاملر منسوخ بولورلر.

۱۱) بو نظامنڭ حکملری یاوروپا روسیهسنده خزینه یېرلرینڭ مهاجر اوطورتلغان یېرلرنده اجرا قیلنماس.

۱۲) اوشو نظاملر بوینچه خزینه یېرلرینی آول خلقینه صاتو یاکه آریندغه بیرو اوچون مفصل شرطلر ترتیب قیلو یېر کومیتیتینه طابشرلاچقدر.

۱۳) خزینه یېرلرینی آلوچیلردن حاصل بولاچق آقچهنی نیندی اورنلرغه صرف قیلو حقنده نظام لایحهسی ترتیب قیلمق دولت خزینهسینڭ مفتشی ایله خزینه وزیرینه طابشرلور.

حکومت سیناتی اوشبو نظاملرنی اعلان واجرا قیلو حقنده تییشلی تدبیرلرنی قیلسون.

نیکولای.

اصل نسخهسنده پادشاه حضرتلرینڭ امضاسی اوز قولی ایله یازلمشدر.

پیترگوف، ۲۷ آوگوست. ۱۹۰٦ سنه.

اتفاق مسلمین حزبی.

روسیه مسلمانلری اتفاقینڭ ۳ نچی مجلسنده سویله‌نگان سوزلرنڭ اجمالی ترکی گازیته‌لرنڭ کوبسنده یازلدی و یازلمقده‌در. مجلسنڭ مفصل پروتوکولی ترکیچه کتاب شکلنده باصلوب طاراتلاچقدر. ترکیچه و روسچه قرارنامه‌سی ایسه، بوکون‌لرده مطبعه‌ده طبع اولنمقده‌در. بونلر باصلوب چقدقدن صوڭره اجمالی یولدزغه‌ده درج ایدلور.

مجلسنڭ آخرنده اتفاقنڭ اشلرینی یورتمك اوچون سینترالنی کومیتیت (ادارهٔ مرکزیه) گه باشرن روشده اون بیش کشی صایلانمش ایدی. آنلر اوشبو کیمسه‌لردن عبارتدر:

۱) عبدالرشید ابراهیمف، ۲) یوسف آکچورین، ۳) علی مردان بیك طوبچیباشف، ۴) سید گرای آلکین، ۵) اسماعیل میرزا غصپرینسکی، ۶) ملا عبدالله آپانایف، ۷) صدرالدین مقصودی، ۸) ملا عالمجان بارودی، ۹) میر حیدر صرتلانف، ۱۰) موسی بیگییف، ۱۱) ملا عبدالله بوبی ۱۲) احمد هادی مقصودی، ۱۳) مصطفی میرزا داویدوویچ، ۱۴) قرغزلردن قوشچیغولف، ۱۵) سلیم گرای جانتورین.

عمومی مجلسنڭ قراری بوینچه بو اون بیش کیمسه آراسنده اوچ کشیدن مرکب دائما پیتربورغده طوراچق بر هیئت (بیورو) صایلاناچقدر. جمعیتنڭ اشلرینی پیتربورغده اوشبو اوچ کشی اداواجرا قیلاچقدر.

بو اوچ کشی هر بر اشلرینی اون‌بیش کشیدن مرکب کومیتیتنڭ قراری بوینچه یورته‌چکدر. الوغ کیڭاشلرگه احتیاج توشدکده کومیتیت، بوتون روسیه مسلمانلرینڭ اتفاقغه یازلغان چلینلری طرفندن صایلانمش وکیللرینی چاقروب عمومی مجلس یاصایاچقدر.

اوشبو روشچه اتفاق پارتیه‌سینڭ اشلری روسیه‌ده‌گی باشقه پارتیه‌لرنڭ اشلری کبی عمومی مشاوره و قرار بوینچه اجرا قیلناچقدر. سینترالنی کومیتیت پیتربورغده طوراچق اوچ کشینی حاضرگه صایلاغانی یوقدر. اوکنه‌بر آخرنده موسکوۋاده بولاچق مجلسده شاید بو کشیلرده صایلانورلر. اتفاق پارتیه‌سینڭ نظامنامه‌سی‌ده کومیتیت و بیورو وظیفه‌لری‌ده شول مجلسده تعیین قیلنورلر. اتفاقنی رسمی بر پارتیه ایتوب تصدیق قیلدرو مسئله‌سی‌ده شول مجلسده مذاکره قیلناچقدر.

حاضرده کومیتیتنڭ موقت رئیسی طوبچیباشف جنابلریدر.

اوشبو اتفاق حزبینڭ یللق مصارفی عمومی مجلسده (۱۲) مڭ صوم مقداری تخمین ایدلدی. بونڭ اوچون مکاریه‌ده بیش مڭ صوم قدر آقچه‌ده جییلدی. اول آقچه‌لر حاضرده موقت خزینه‌دارلر محمدجان کریمف ایله سلیمان آیتف قولنده‌درلر.

اتفاقغه چلین بولاچق کشیلرنڭ هر برسندن (۵۰) تییندن بیش صومغه‌قدر اعضالق آقچه‌سی آلناچقدر. اگرده روسیه‌ده (۲۰) میلیون‌قدر اولان مسلمانلردن یوز مڭ کشی بو پارتیه‌گه چلین بولسه، اتفاق فائده‌سینه (۵۰) مڭ صوم قدر آقچه جییلو احتمالدر. بو آقچه‌نی کوبسنلمه‌سون. روسیه‌ده سیاسی پارتیه‌لرنڭ کوبسینڭ یوزه‌ر مڭ صومدن زیاده صوماللری باردر. دوماغه چلین صایلاغان زمانده‌ده باشقه وقتده‌ده اول پارتیه‌لر اوشبو صومالرندن صرف قیلمقده‌درلر.

مسلمانلرنڭ اتفاق پارتیه‌سی‌ده لازم اولدقده اوز فائده‌سی اوچون کیره‌ك قدر آقچه‌نی اوز صوماسندن صرف قیلاچقدر. اول آقچه‌لر نیندی اشلرگه صرف قیلنور ایکان دییوب شبهه‌له‌نمك سیاسی پارتیه‌لرنڭ نیدن عبارت ایکانینی بلمه‌گان کشیلرنڭ عادتیدر. آنی حاضرده تفصیلا بیان قیلورغه احتیاج یوقدر. اوچ دورت آیدن صوڭره صایلاو زمانلری کیلور. شول زمان اتفاق کومیتیتینڭ اشلری‌ده کورنور. شول وقتده شاید بو اتفاقنڭ فائده‌سی‌ده هر کمگه معلوم بولور.

اتفاق مسلمین حزبی مسلمانلر آراسنده ایکی تورلی طائفه طرفندن انتقاد و محاکمه قیلندیغی حاضردن اوك کورینه‌در. برسی صولاغای یاشلر وقزللر طرفندندرکه اورتالقده راق بولغان پارتیه‌گه هجوم وتعدی قیلمق آنلرنڭ مسلکلرینڭ مقتضاسیدر. آنلر طرفندن یاشلك قانشدرمیچی سیاسی و معیشی مسلکلری موجبنچه اتفاقنڭ جدی صورتده انتقاد قیلنمقلغی عیب توگلدر. مسلمانلر آراسنده غیرتلی پارتیه‌لر طرفداری‌ده کورنمکلگی اهل اسلامنڭ حیاتینه و جانلانووینه علامتدر.

اتفاق مسلمین پارتیه‌سی مذکور صولاغایلرنڭ اتفاقغه قارشی قیلغان معنالی اعتراضلرینه جواب ویره‌چکدر. معناسزلری اولسه، کولوب کیچه‌چکدر. کندیلرینه هیچ تعدی قیلمایاچقدر. چونکه آنلر اتفاقیوننڭ آرگانیزاتسیه‌سندن مقدم طوغان اوز بالالریدرلر.

اتفاق پارتیه‌سینه تعدی قیلا طورغان طائفه‌نڭ ایکنچیسی ایسه، علوم و معارفدن بی بهره و سیاسی مسلکلردن غافل قارا پارتیه‌درکه اوزلری آڭلاماغان اشلرگه بلور بلمس قارشی طورمق آنلرنڭ عادتیدر.

اتفاق مسلمین گروهی بونلرنڭ بولاچغندن کوبدن خبرداردر. یکرمی اوتوز یلدن بیرلی آنلر ایله همان غوغا ایتوب کیلمکده‌در. آنلرنڭ معلوماتی (یعنی مجهولاتی) وخط حرکتلری (یعنی نقطهٔ سکونلری) اتفاق اهلینه بیك معلومدر. اتفاقیون آرگانیزاتسیه‌سی بولماغان جهلا پارتیه‌سندن هیچ خوف ایتمیدر. چونکه حاضرده بیك معلومدرکه افکار جدیده اربابی اولان معلوماتلی مسلمانلر هر طرفده غالبدر. صولاغای مسلکلرنی معقول کورمه‌گان، معقول کورسه‌ده قبول ایته‌رگه آشقماغان فکرلی مسلمانلرنڭ، عموما اتفاق حزبینه خیرخواه بولاچغنده اتفاقیوننڭ شبهه‌سی یوقدر.

عرفان واتراك

ظاهری اسمینه نظر قیلوب بعض کیمسه‌لر، بو مقاله‌نی اقوام ترکیه اوچون علم و عرفاننڭ ایده‌چك فائده‌لری حقنده دییوب گمان قیلور. حال بوکه باطنی اویله ایسه‌ده، بو مقاله‌نڭ ظاهری فقط بر حکایه‌دن عبارتدر. اتراك بر قریه‌در و عرفانده مذکور قریه‌نڭ یاڭغا امامینڭ اسمیدر.

حکایه‌لرده کوبسنچه اوتکان زمان حاللری بیان قیلنادر. لکن مین بو حکایه‌ده کیله‌چك زماندن خبر بیره‌چکمن. غیبدن خبر دگل، ظن و خیالدن حکایه‌در.

روسیه اچنده اتراك اسملی بر قریه فرض ایدگز. گرچه اتراك اسملی قریه اولماسه‌ده، روسیه‌ده اون میلیون قدر اتراك قومی وارلغنده شبهه یوقدر.

(ترکلر) اسملی قریه‌لرده بر نیچه دانه

درلر. لکن بز اتراك قریه‌سینك حالندن خبر بیره‌چکمز.

مذکور اتراك قریه‌سی جهالت اورمانینك اورتالغنده تدنّی کولی جوارنده ترقی صووینك بوینده یوز خانه‌لك بر آولدر. مجموع اهالیسی تخمینا (٥٠٠) جان اولوب (٢٥٠) ایرکك و (٢٥٠) خاتون قز طائفه‌سندن عبارتدر.

بو آول خلقینك بار معیشتی ایگن ایگو ایله حیوان آسراودن عبارتدر. بوتون باصولری جمعا (١٠٠٠) دیساتینه ییردن عبارت اولسه‌ده کوب ییرلری ایگن ایگلمسلك صازلق، طاشلق، قوملق، یارلق، یلغالق اولدیغندن ایگنلك ییرلری ایمانا باشینه اوچ باصوغه (٢) دیساتینه‌دن آرتق تیمیدر. شول سببدن ایگنلری اوزلرینی طویدرورغه‌ده‌ییتمیدر. قوللرنده هیچ بر هنرلری اولمادیغندن بار کسبلری کورشیلرنك گی اورمان وییر خواجه‌لری اولان الپوتلرغه خدمت ایتودن عبارتدر.

اتراکیلرنك اصللری آزاد خلقدن ایسه‌لرده، معیشت اشلرنده عموما کورشی آلپوتلرینك قوللری حکمنده‌درلر. باشقه طرفلرده ییر بایلری خدمتچی باتراکیلرگه نیندی ظلملر قیلسه‌لر، بعینه شول ظلملرنی بو آلپوتلر اتراکیلرگه‌ده قیلمقده‌درلر. بو ظلملرنك نی روشچه قیلندقلرینی تفصیل قیلوغه احتیاج یوقدر.

بو سنه‌لرده صولاغای طائفه‌لرنك مطبوعاتنده بو حاللر هر کون نشر قیلنمقده وهر ساعت سویله‌نمکده‌در.

گرچه کوب مسلمان آوللری ییر غوغالرینه قاتشماسه‌لرده، اتراکیلر کورشی آوللرنك‌غی روس باتراکیلری ایله برلکده آگرارنی ۋوپروسقه بیك کوب قاتشدیلر.

بوتون روسیه‌ده ییر خواجه‌لرینه قارشی بولغان آگرارنی حرکتلر اتراك قریه‌سنك‌ده بولدی. کورشی آلپوتلر ایله ایکی آراده کوب نزاعلر چقدی. وقتی ایله گوبیرناتورده کیلوب وعظ‌ه‌دی. آتلی قازاقلرده کیلدی. قیناو فرش‌ده بولدی. زندانغه یابلولرده بولمی قالمادی.

ایمدی اول اشلر کیچدی. روسیه‌ده دولت دوماسی قورلدی. لکن بیچاره دوما ایکی آی یارمدن صوڭره قوولدی.

البته بر زمان روسیه‌ده عدالت غالب بولوب بوتون روسیه‌ده ییرلری آز بولغان آوللرغه ییته‌رلك مقدار ییرلر بیرله‌چکدر. شول جمله‌دن اتراك قریه‌سینه‌ده کورشیلرنك گی اورمان وییر خواجه‌لرندن اقل برمك دیساتینه قدر ییر بیرلمی قالمایاچقدر. اول زمان اتراکنك هر ایمانا باشینه جمعا (٨) دیساتینه ییر تیه‌در بونك ایگنگه صلاحیتلیسی (٦)شار دیساتینه قدر اولاچقدر.

اول زمان البته اتراکیلرنك‌ده ییرلری ایگنلکلر بیك مول بولور لکن عموما راحت معیشت قیلواوچون ییر اوزی گنه کافی توگلدر. آنی معقول روشده استعمال قیلابلو وآندن کیره گنچه فائده‌لانا آلو باشقه هنردر.

بو آول بیك فقیر هم بیك نادان بر آولدر. بوتون آول اچنده‌یاز وبلگان کشی اوچ قوشتان ایله ایکی صالداتدن عبارتدر. قوشتانلر ترکیچه صالداتلر روسچه یازویازا بلسه‌لرده باشقه خلق خاتونی قزی عموما چیرمش چواش درجه‌سنده نادانلردر. فقط باشقه آولدن کیلگان بر ایکی کیلن گنه ترکیچه بر آز طانیدرلر.

بو آولنك اوزکشیلری هر بری فکر ومعلوماتده بر درجه‌ده اولدقلرندن وهیچ - برسی برسینه مسلم اولمادقلرندن اوز باشلر - ینه‌غنه ترقی ایتو احتماللری یوقدر. ییرلری کوب بولسه‌ده اوزلری همه‌سینی ایگه آلمیچی باطن یانقراچقلر یا که اجاره‌گه (آرنیداغه) بیره‌چکلردر. فکر ومعرفتدن باشقه چونکه معیشت اشلرینی اصلاح قیلو بیك مشکلدر.

بو آول خلقی شول قدر نادانلردرکه نه دین علمندن ونه دنیا علمندن هیچ برینك اصلا معلوماتلری یوقدر.

قرق یل قدر اترا کده امام بولوب طورغان تیمری ملا اوزی‌ده خاتونی ملیچه استادبیکه‌ده اوز یورتلرنك آش اوینده بوتون آول بالالرینی جییوب هرقشنك اوچ دورت آی تعلیم قیلسه‌لرده بالالرنك هیچ برسی اعتقاد، طهارت، نماز کبی عبادات اسلامیه احکامینی هیچ بله آلمیلر. هیچ برسی ترکیچه اوقورغه ویازارغه بله آلمیلر. حساب‌ده تاریخ وجغرافیه وقواعد صحت کبی معیشت اوچون لازم اولان معلوماتدن بیچاره تیمری ملانك اوزینك‌ده خبری یوق ایدی ملیچه آبصطاینك حالی ینه معلوم.

تیمری حضرت کوبدن توگل بیچاره آش قازانی خسته لگندن وفات بولدی. آش قازانی بوزلوخسته لگی کوب کشیلرده کورنسه‌ده ملالرده بیگره‌ك کوب واقع بولووینك سببی هنوز آچق معلوم توگلدر..

تیمری ملا ایسکی بر ملا ایدی. باشقه ملالرر وشنچه تیك طورمقده ایدی. آولنك معیشتینی، اخلاقینی وافکارینی تربیه قیلو اوز اوستینه لازم ایدکندن خبری‌ده یوق ایدی. خبری اولسه‌ده قولندن کیله‌چك توگل ایدی.

صاغ اولسه، اوزینی بیك قاتی تعییب وانتقاد قیلور ایدك. ایمدی بیچاره مرحوم قبر اهلی اولمش. حاضرده آنك حقنده الله تعالی قصورلرینی اوزی عفو ایتسون دیمکدن باشقه سوزمز یوقدر.

مرحوم بیك طوغری وبر قاتلی کشی ایدی. هیچ کمگه خیانت قیلو نیتی یوق ایدی. چالمالی قیافتنده مقدس بر روحانیت هیئتی کورنمکنك ایدی. کییه‌وده بر رقزی اولسه‌ده، اوزندن مخدومی قالمادی. اگرده بر مخدومی سلامت اولسه، اوطون بولسه‌ده ایشه‌ك بولسه‌ده، آتاسی اورنینه آغاچ مسجدکه طاش ملا بولاچغنده شبهه یوق ایدی.

اتراکدن بیك یراق توگل طومران قریه‌سنده ایشمی ایشان بار ایدی. اتراك وطومران اطرافی عموما آنك تصرفنده ایدیلر. هیچ بر آول آنك کیڭاش ومصلحتندن باشقه امام کیتره آلمی ایدیلر. ایشمی ملا اتراکیلرنك قوشتانلرینی چاقروب بیك وعظ‌ه‌دی: «ملانی تله‌سه‌گز قایدن آلگز. لکن جدیدلردن آلا کورمه‌گز. جدیدلردن آلسه‌گز، آولگزغه مکتب آچوب بالالرگزنی ییدی یاشدن باشلاب اون بیشکه قدر اوقوتور. خراب بولورسز» دیدی.

اتراکنك قوشتانلری مشهور اون کشیدن عبارت ایدیلرکه بوتون اتراك بونلر قولنده دیمك ممکن ایدی. بو قوشتانلر نیچك معقول کورسه‌لر، اتراك قریه‌سینك هر اشلری شول روشچه یورتله ایدی. طبیعی یاڭغاملانی آلوده بونلرنك نفوذنده ایدی. ایشمی ایشان‌ده کیڭاشینی اوشبو اون قوشتانغه سویله‌دی: (زینهار خبرگز بولا کورسون، اصول جدیدنك ظاهری یاخشی کورنسه‌ده، آنك آخری بیك یماندر. آولگزغه اصول جدید کرتسه‌گز، اشکولا صالنوب اوچیتل‌ده کیلمی قالماس) دیدی.

اترالئ قوشنالری بیك نادان ایسه‌لرده کامل عقللی موژیکلر ایدی. سوزنڭ قایا بارغانینی بیك آڭلیلر ایدی.

ایشمی ایشاننڭ سوزلری عقللرینه بیك یاتماسه‌ده، تقلید ایله اجمالاً قبول ایتدیلر. اصول جدید ایله اوقوتاچق شاگردنی ملالقغه آلماسقه عهد قیلدیلر.

قوشنالر ملا ازلەب شهر مدرسه‌لرینه‌ده آول مدرسه‌لرینه‌ده باروب باقدیلر. هیچ ملا طابا آلمادیلر. چونکه حاضرگه قدر بولغان املاق بعینه تله‌نچیلکدن عبارت اولدیغندن شاگرد آراسنده امام بولوهوسی کوبدن بتمش ایدی. وجدانلی شاگردلر عمر بوینچه تله‌نچیلکنی نیچك قبول ایتسونلر.

بعض شاگردلر اتراککه امام بولونی قبول ایتسه‌لرده، اصول جدیده ایله تعلیم قیلونی شرط قیلدیلر. اترالئ قوشتانلری جدیدی ملانی قبول ایتو احتماللری وارمی؟ - هیچ!.

بر ایکی یل اوزدی، اترالئ ملاسز طوردی. نکاح، وفات کبی اشلرگه هر وقت ایشمی ایشان یاکه آنڭ مخدومی چاقرلدی.

ایشمولئ بو حالنی بیك الوغ غنیمت بلور ایدی. آولئ موژیکلرده بر مقال وار ایدیکه: (ات ایله ملانی صاتوب آلنماس) دیلر ایدی.

بو زمانده اوشبو مقال کوبدن منسوخ اولمش اولمالی که اترالئ قریه‌سینه ملا طابلمیدر. ایمدی نی قیلمق کیره‌ك؟ جدیدی شاگردنی اتراکیلر قبول ایتمیلر. ایسکی ملا بولونی شاگردلر قبول ایتمیلر.

اتراککه یاقن بر شهرده مصر واستانبولدن اوقوب قایتمش عرفان قاری اسمنده بر شاگرد وار ایدی.

بر نیچه سنه‌دن بیرو شهرده معلملك ایله کون کورمکده ایدی. زوجه‌سی عالیه‌خانم‌ده فکرلی ومعلوماتلی بر بیکه ایدی. اول‌ده تعلیم وتربیه اصولندن خبردار ایدی.

عرفان افندی روسیه مدرسه‌لرینڭ برنده ختم کتب قیلوب کیتدکدن صوڭره استانبولده هم مصرده بر نیچه سنه‌لر طوروب علوم، فنون، افکار ومعلوماتینی بیك آرتدرمش ایدی. روسیه‌گه قایتقاندن صوڭ‌ده خصوصی درسلر آلوب روسچه معلوماتینی همان آرتدرمقده ایدی. دائما تورلی فنلرگه منسوب عربچه، ترکچه وروسچه گازیته‌لر اوقوب معلومات فنیه‌سینی کامللەمکده ایدی. روسیه‌ده سیاسی ومعیشی چوالولر باشلاغاندن صوڭره سیاست ومعیشت خصوصلرنده‌ده تورلی مسلکلرنی اوقومش معیشت عرفیه، معیشت اشتراکیه ومعیشت اجتماعیه حقنده فکرلرینی بیك یورتمش ایدی.

معیشت عرفیه‌ده‌گی کیمچیلکلرنی تمام آڭلاب معیشت اجتماعیه‌نڭ معقوللگینه خالصانه قرار بیرمش ایدی. بوندی معقول معیشتنی یولغه صالو شهرلرگه قاراغانده آوللرده تیزره‌ك ممکن بولاچغینه‌ده کوزی بیتمش ایدی.

شول سببدن بر آولغه چغوب ملا بولونی فرض قیلادر ایدی. گرچه شهرده معیشت قیلسه‌ده، فقیر ومحتاج بولورلق توگل ایدی. شویله ایسه‌ده اصلاح معاش حقنده‌غی فکرلرینی نشر قیلمق مقصودی ایله بر آولغه امام بولوب دنیانی تجربه قیلوب باغو هوسندن اوزینی اوزی طییا آلمیدر ایدی.

اترالئ کبی بر نیچه آولنڭ قوشتانلرینڭ ملا طابا آلمیچی عاجز بولغانلقلری عرفان افندیگه‌ده ایشتلدی. بر سبب طاوب اترالئ قریه‌سینه باردی. بو قریه عرفان افندینڭ کڭلینه بیك اوخشادی.

بو آول اوخشاماسلق‌ده توگل ایدی. چونکه اورمان آراسنده گوزل بر صو بوینه تیگز بیرگه اوطورمش بر آول ایدی. صو بویلری، اورمانلری قر وبولونلری بیك مختلفی ایدیلر. کورشی آلپوتلردن لازم قدر بیر واورمان آلوب بیرلسه، بو آولده معیشت اجتماعیه سیستیملرینڭ بر رتورلسینی صناب قارارغه بیك ممکن ایدی.

عرفان افندی بر مجلسده اترالئ قریه‌سینڭ مشهور قوشتانلرینی‌ده کوردی. قوشتانلرنڭ سوز آڭلی طورغان عقللی کشی ایکانلگلرینی سیزدی. بو کشیلرنی قولغه آلغانده اتراکده هر تورلی فکرلرنی اجرا قیلو ممکن ایکانینی آڭلادی.

عرفان افندی بو آولده بر نیچه کون طوردی مسجدده باشقه امام اولمادیغندن همان بو امام طوررغه طوغری کیله‌در ایدی.

اتراکیلر عرفان افندینی بیك یاراتدیلر. چونکه عرفان افندی اوزی‌ده یاراتماسلق کشی توگل ایدی. توگه‌ره‌ك قارا صاقاللی علما قیافتلی بر کشی ایدی. طاوشی بیك صاف وقالن ایدی. بر جمعه کون قرآن وخطبه اوقوغانینی ایشتوب بوتون اترالئ موژیکلری عرفان افندیگه محبت باغلادیلر. ایکی یل ملاسز طورغان کشیلرگه عرفان افندی کبی بر فاضل قاریغه اویوب نماز اوقو بیك قاتی تأثیر قیلدی.

عرفان افندی‌نڭ کیملری بیك سلطنت ایدی. ظاهرینه قاراغانده هیچ اتراککه ملا بولو فرضی ایله کیلگان شاگردکه اوخشامیدر ایدی. اترالئ قوشتانلری عرفان افندیگه بزنڭ آولغه امام بولونی قبول ایتمسزمیکان دیوب ئه‌یتورگه هیچ قییا آلمادیلر. هر نیچك ایسه قوشتانلر بر کوننی نمازدن صوڭ عرفان افندی‌گه اوزلرینڭ امام طابا آلمادقلرندن شکایت قیلدیلر: «زینهار بزگه بر ملا طاوب بیرسه‌نه. اگرده بالالرمزنی بز تله‌گانچه اوقوتسه. نی صوراسه‌شونی بیرور ایدك. اگرده التفات قیلوب بزنڭ قریه‌گه اوزڭ امام اولسه‌ڭ، بیگره‌ك‌ده ممنون بولور ایدك» دیدیلر. بیك کوب سویلشکاندن صوڭره عرفان افندی اتراککه امام بولوب کیلونی قبول ایته‌چك اولدی بالالرنی اوقوتوده جدید قدیم دیوب تعصب قیلمیچی آول قارتلرینڭ اوزلری معقول کورگان روشچه اوقوتونی‌ده قبول ایتدی، لکن اوزی‌ده اترالئ کشیلرینه بر تورلی شرط کورسه‌تدی:

١) اوزی عشر، فطر، فدیه کبی هیچ بر صدقه قبول ایتمسکه،

٢) بو صدقه‌لرنڭ هر برسی آولنڭ بیت المال صوماسینه جیلورغه،

٣) هر کمدن آشلغینڭ عشری آلنورغه،

٤) ملانڭ اوزینه بیت المالدن هر سنه اوچ یوز صوم وظیفه وهر باصودن اونار دیساتینه بیر بیرلورگه،

٥) بیت المال صوماسی اوچون هر باصودن اون دیساتینه بیر خلق طرفندن بوش ایگلورگه،

٦) بالالر اوقوتو اوچون تیز مکتب صالنوب مکتب اوچون یلده (٢٠٠) صوم مقدارنده حق ایله اقل بر معلم کیترتلورگه.

٧) آولنڭ عقللی نمازقارتلری هر آتناده ایکی اوچ مرتبه مکتبکه کروب اوقوتور وشینی قاراب طورورغه،

٨) بیت المال صوماسینی حفظ وصرف

قیلمق اوچون آولده برکانتورا (اداره) یاصارغه،

۹) آولنك جماعت کیکاشلرینه ملا قانشسه، آول خلقی بواشنی هیچ مکروه کورمسکه.

۱۰) اماملقغه اوزینی یاشرن روشده شار ایله صایلارغه.

انراك قوشتانلری بارده عقللی کشیلردن اولدقلرندن بو شرطلرنی بیك تیز قبول ایتدیلر. بوتون آول جماعتینی شرطلرنك هر برسینه کوندره چك اولدیلر.

اصلده انراك آولی اوچون بو شرطلر بیك یات وغریب ده توگل ایدیلر.

چونکه تیمری ملاغه ده آنلر آشلقلرینك اوندن برینی هیچ خیانت قیلمیچی عشر ایتوب بیرمکده ایدیلر. اولده ده آولنك عمومی آقچه سی وار ایدی. شول سببدن بیت المال صوماسینی ده آرتق یات کورمه دیلر.

«آخری وار»

اسلام عالمندن

ثمرات الفنون اسملی عربی گازیته لسان الحال اسملی جریده ده نقل قیلووینه نظرا یاپونیاده جای باشنده قورلمش دین مجلسنده یاپونیه نك علماسی دینلر آراسنده ایك معقولی اسلام دینی اولدیغینه ویکرمی سنه دن صوکره اسلام دینی یاپونیه اوچون رسمی دین ایتوب قبول ایتو لازم اولدیغینه قرار بیرمشلر. اوشبو یکرمی سنه اچنده یاپونیه اهالیسینه دین خصوصنده فکر وتفتیش قیلورغه مهلت بیرله چکدر.

ثمرات الفنون بو خبرنی تصدیق قیلمیدر. تصدیق قیلورغه بزده آشقمیمز.

مصرده نشر اولنمقده اولان (المجلة العثمانیه) اسملی جریده: «حج تیمر یولینك بالفعل میدانغه چغووینه یاورو پاده بیك عجبسنه لر، بو یول اسلام عالمی وترکیه دولتی اوچون بیك کوب ترقیلرنی موجب بولور دییوب حسد قیلوچیلرده بار» دییور. بو یول حاضرده مشهور ایسکی تبوك شهرینه قدر (۷۰۰) چاقرم چاماسنده اشله نمشدر. وهمان اشله نه در.

جزائرده فرانسیه حکومتی مسلمان بالالرینه رسمی مکتبلرده قرآن اوقتونی منع قیلمشدر. محله مکتبلرنده فرانسوزچه اوقوتونی لازم ومجبوری ایتمشدر.

بو خبرنك اوّلگی فقره سنده بر آز مبالغه بولوویده احتمالدر. گرچه فرانسیه جزائر مسلمانلرینه فرانسوزچه اوقونی مجبوری ایتمشدر. شول سببدن قرآن اوقوتو منع قیلندی دیگان خبر خلق آراسینه طارالغاندر. هر نه ایسه بو خبرنی مصرده مشهور اللواء جریده سی یازادر.

آفغانستان امیری حبیب الله خان علماسینه آفغان لساننده بر عقائد واحکام شرعیه کتابلری تألیف قیلورغه بویورمشدر.

بو رساله لر تمام اولدقدن صوکره، بوتون آفغانستان مملکتلرنده عموما اوشبو کتابلر تعلیم قیلنا چقدر.

هندستانده (کالکوتا) شهرنده گی اهل اسلام (جمعیت معارفی) قز بالالرنی تعلیم قیلمق اوچون منتظم بر مکتب تأسیس قیلمشدر. قز بالالرغه علوم وادب اسلامیه ایله برابر مقدمات فنون وتربیهٔ اطفال وتدبیر بیوت فنلریده تعلیم قیلنا چقدر. اوشبو مکتب باشقه شهرلرده آچلاچق مکتبلرگه ده نمونه طوتلاچقدر.

خارجی خبرلر.

ایران (فارسیه)

حکومت ودولت نظاملری اوزگه ره چکندن ایران علماسی استانبولدن ترکیچه بیك کوب کتابلر آلدروب فارسیچه غه ترجمه قیلا باشلامشلر. ترك علماسنك یاورو پا کتابلرینی ترجمه قیلولری بوتون دنیا ممالك اسلامیه سی اوچون الوغ خدمت صانالوب تحسین ایدلمکده در. تیز زمانده ایراننك محکمه نظاملری ترکیه نظاملرینه موافق روشده ترتیب ایدله چکدر. وترکیه نك فنی مکتبلری پروگرامی ایله ایرانده ده لازم قدر مکتبلر ودار الفنونلر آچو، پروفیسورلرنی ترکیه دن کیترو فرض قیلنادر. بو حالدن فارسیه ایله ترکیه آراسنده الوغ بر دوستلق ومناسبت پیدا بولووی احتمال ایدلمکده در.

قتای.

قتای ایمپیراتوری مملکتینی کونستیتوتسیه قانونلری بویانچه اداره قیلاچغینی وبونك اوچون نظاملر دفتری یا کفادن ترتیب قیلناچغینی اهالیسینه فرمان نامه ایله اعلان قیلدر. اوشبو سنه باشنده قتاینك سیاسی علماسندن مرکب بر کامیسیه یاورو پا وآمیریکه مملکتلرینه سیاحتکه چقمش ایدی. بو کامیسیه کشیلری مشهور مملکتلرنك اداره لرینی ونظاملرینی تفتیش قیلدیلر. وهر برندن کوپیه لر یازوب آلدیلر. یاوروپانك سیاسی کشیلری ایله کوب مذاکره ومشاوره قیلشدیلر.

بو کامیسه نك قتای خاقانینه عرض قیلدیغی معروضه ده قتاینك صعیفلگینه نظاملرنك ایسکیلگی سبب اولدیغی ترقی ایتمك اوچون اداره ونظاملرنی یاوروپا ترتیبنچه آلشدرو مطلقا لازم اولدیغی بیان قیلمنشدر.

دورت سنه صوکره قتای مملکتنده ادارهٔ مشروطه قانونلری بالفعل اجرا قیلنا باشلاناچق ایمش.

ترکیه وبلغاریه.

بلغاریه ایله روميليه ده بلغارلر گریکلرنك آوللرینی، مکتب وچیرکاولرینی طالادقلری گازیته لرده یازلمش ایدی.

بو خصوصده ترکیه بلغاریه گه: «نی اوچون گریکلرگه جبر وظلم قیلاسز؟ ترکیه گه مناسبتلی بولغان ولایتلرده هیچ بر قومنك مجبور بولووینه ترکیه راضی توگلدر» دییوب رسمی نوطه بیردی. بلغاریه نك بواشکه بیك کیفی کیتدی: (بزنك داخلی اشمزگه ترکیه نك قاتشورغه حقی یوقدر. بز بو نوطه نی قبول ایتمیمز) دییوب جواب بیردی. حال بوکه بلغاریه نك کنه زی روميليه ولایتینك گوبیرناتوری صانالسه ده، روميليه نك ترکیه دن آیرلدیغی یوقدر.

اوشبو مسئله حقنده ترکیه ایله بلغاریه نك آراسی ینه بوزلدی ترکیه طرفنده عسکری حاضرلکلرده قیلنادر. هجوم اوچونمی صاقلق اوچونمی بلنمیدر.

شام شریفدن حَلَب شهرینه اشله نه طورغان یول حج وقتینه قدر اولگره چکدر. حج یولینی بو سنه مدینه شهری تیره سینه ایرشه چگی گمان قیلنادر. حلب وایران طرفلرینك حاجیلری بو سنه حجگه اوشبو یول ایله کیله چکلردر. بو یول حاجیلر اوچون بیك راحت وخوفسز اولمق ایله برابر خرجاتی ده یارتی اولوش کنه اولاچقدر.

مکهٔ مکرمه گه صو کیتره طورغان (زبیده) چیشمه سینی توزه تمك اوچون ترکیه نك هر طرفنده اعانه طوپلانمقده ایدی. بو کونگه

قدر جمعا (۱۳۰) مك صوم مقدارنده آقچه جیبله‌شدر.

سلطاننك تختکه اوطورغان کوننده بروسه ایله قسطونی شهرلرنده بر دارالمعلمین آچلمشدر.

بغداد یولی.

بغداد شهرینه اشلانه‌چك تیمر یولنی آنگلیه اشله‌مکچی ایدی. بیك دشمانلقلری ظاهر اولدیغندن بو یولنی ترکیه آنگلیه‌گه بیرمیچی گیرمانیه‌گه بیردی. بو حالگه آنگلیه‌نك‌ده فرانسیه‌نك‌ده بیك کیفی کیته‌ش ایدی. چونکه گیرمانیه‌نك ترقیسی بونلرغه بیك خلافدر. شول آچودن گیرمانیه شرکتینه آقچه قوشودن هر ایکیسی خلقلرینی منع قیلمشلر ایدی. فرضلرنچه گیرمانیه بو یولنی اوز آقچه‌سی ایله گنه اشلی آلمایاچق ایدی. ودخی بو یولدن فائده کیلماسه، ترکیه چاقرم حسابندن هر سنه بر مقدار آقچه بیره‌چك ایدی. آنگلیه فرضنچه ترکیه بو آقچه‌نی بیره آلمیچی بو یول ینه طوقتالورغه تییشلی ایدی.

لکن اش خلاف فرض چقدی. حاضرده گیرمانیه مذکور یولنی ایکی یوز چاقرم قدر اشله‌دی. یولدن فائده بیك کوب کیلدکندن ترکیه آقچه بیرو لازم بولمادی.

حاضرده بو یول اوْلگرسه هندستاننی صاقلاوی چیتن بولور دییوب آنگلیه‌ده خفالانمقده‌درلر. صوغش بولغان تقدیرده ترکیه عسکرینی بوش یورتو بو یولنك شرطلرندندر.

ترکیه‌ده شام ایله بغداد آراسنده تویه وایشاك یوللرندی باشقه آربا ایله یورولك یول یوق ایدی. شول سببدن کروانلر بو ایکی آرانی یکرمی بیش کون قونوب یوریلر ایدی. بو حال مسافرلر اوچون اوڭغایسزلقی ایله برابر یاوْروپاغه کیته‌چك ماللرنی‌ده بیك قیمتکه توشره ایدی. کوب ایگن ومال یول خرجاتی قیمتلگندن چیتکه چغارلمی قالا ایدی. حاضرده بو ایکی آراده طاش یول یاصامق اسلام بایلرندن مرکب بر شرکتکه طابشرلمشدر. بو یول اشله‌نوب بتسه یکرمی بیش کونلك یول بیش کونلکه قالاچق ایمش. طاولی طاشلی یرلرده بو عجب توگلدر. ایران وعراق طرفلرینك حاجیلری‌ده اوشبو یول ایله شامغه کیلوب، شامدن حج تیمر یولی ایله مکهٔ مکرمه‌گه کیتولری فرض قیلنادر.

استانبولك طبیه مکتبنده اوقوب دوکتور اولان جراح رضابك اسملی طبیب بالالرنی ختان قیلمق یعنی سنت قیلمق اوچون بر تورلی قورال اختراع قیلمشدر. بو قورال واسطه‌سی ایله ختنه قیلنغانده بالالرنك جراحتی هیچ آزو وششو احتمالی قالمایاچقدر. بو آلت استانبول جمعیت طبیه‌سی طرفندن تحسین ایله قبول ایدلمشدر.

بغداد تیمر یولی (۲۰۰) چاقرم بیرگه قدر اشله‌تمشدر. حاضرده (طوروس) طاولرندن کیچه طورغان بولگی اشلانه‌در. اوشبو طاونك آری یاغر تیگز صحرالردن عبارت اولدیغندن بیك تیز زمانده اشله‌نوب بتووی امید ایتلمکده‌در.

بغداد ولایتینك نجف شهرندن کوفه پریستانینه قدر سیگز چاقرم بیرگه تیمر یول صالوب آتلی ڤاگونلر یورتورگه عبدالرحمن ومحمد صالح اسملی بایلرنك شرکتینه ترکیه حکومتی طرفندن رخصت وامتیاز ویرلمشدر.

بروسه ولایتنده یفه‌ك حاضرلاو کسبی بیك ترقی ایتمکده‌در. ولایت خلقینك دورتدن اوچ اوْلوشی اوشبو کسب ایله مشغولدر. حاضرده آلتمشدن زیاده پارلی ماشینالر ایله اشلی طورغان یفه‌ك فابریکه‌لری پیدا اولمشدر.

بوسنیه گیرسوگوڤینه

بوسنیه وگیرسوگوڤینه اسملی ایکی ولایت اصلاح قیلنمق صلتاوی ایله (۱۸۱۸) نجی سنه‌ده بیرلین طراکتاتنك ترکیه‌دن آلنوب آوْستریه تصرفینه بیرلمش ایدی. ترکیه ملکندن چغارلغانی یوق ایدی. آوْستریه قولینه آلغاچده بو ولایتلرنی گویا اوزنکی ایتوب تدبیر قیلا باشلادی. مسلمانلرنی وپراوْسلاونیلرنی بیك قسدی. بوکونلرده آوْستریه ایمپیراتوری بوسنیه‌گه کیله‌چکدر. کاتولیك مذهبنك اولان خلق نیمسلرنك قوترغی بوینچه مذکور ولاتیلرنی بالفعل آوْستریه‌گه قوشلغان ایتوب اعلان قیلونی اوتنورکه حاضرله‌نه‌لر. بواشکه مسلمانلرده پراوْسلاونی مذهبنك اولان صیربلرده هیچ راضی توگلدر بیرلین طراکتاتی بوینچه‌ده بوکا رخصت یوقدر. بو ولایتلر اصلاح قیلنمق اوچون آوْستریه قولنك امانتدرلر. اصلاح قیلندقدن صوگره کیری ترکیه قولینه قایتارلورغه تییشلیدرلر. لکن بوری آغزندن بلننی کیروآلو بیك مشکلدر. بو ولایتلرنك ایکسنك جمعا ایکی میلیون قدر خلق باردر. بر میلیون مقداری اهل اسلامدرلر. بوشناق دییوب آتالورلر. نسللری اسلاوْاندر. تللری‌هم اسلاوْانچه روس تلینه اوخشاشلیدر الوغ شهرلری (سرای) اسملیدر.

بوسنه ولایتنه آوْستریه پادشاهی کیلو خبری چققاچده بو ولایتلرنك مسلمانلری پراوْسکاوْنی نصرانیلری‌ده حضرت سلطانغه مراجعت قیلوب، کامل اخلاص ایله ترکیه‌گه تابع اولدقلرینی وولایتلرینك آوْستریه‌گه قوشلووینه هیچ راضی بولمادقلرینی رسمی صورتده تیلیگرام ایله اظهار قیلدیلر. بو واقعه آوْستریه‌نك یکرمی سیگز یلدن بیرلی قورغان پلاینن بوزدی. آوْستریه‌گه قوشلونی خلق اوزی تلی دییورگه هیچ اورن قالمادی.

گیرمانیه

اوّل پاله کلرنك مملکتی اولان پولشه بولنگانك پوزنان اسملی ولایتلری گیرمانیه تصرفینه قالدرلمش ایدی. گیرمانیه بیك کوب یللردن بیرلی اوشبو ولایتك گی پاله کلرنی نیمسله‌ندروگه یعنی آنلرنك تللرینی اونوتدروب نیمسچه‌گه ئه‌یله‌ندرورگه ومذهبلرینی اونوتدروب پروتیستان قیلورغه طرشادر.

بوخصوصده بیك کوب غوغاونزاعلر بولوب کیچدی. ومع ذلك گیرمانیه بوفرضندن طوقتاغانی یوقدر. بوسنه مکتبلر وزیری پاله‌ك بالالری اوقی طورغان مکتبلرنك هر برنده دینی علملرده فنی معلوماتده پاله کچه اوقوتلماسون، بلکه نیمسچه اوقوتلسون دییوب ینه بر سیرکوله‌ر طاراتمش.

حاضرده پاله‌ك بالالری معلملرگه نیمسچه هیچ بر جواب بیرمیلر. معلملر شاگردلرنی قینیلر. کوب مکتبلرده اوقودن طوقتامشلر.

معلوم اولمالی که گیرمانیه حریتلی وادارهٔ مشروطه‌لی بر مملکتدر. گیرمانیه پاله‌کلری باشینه کیلگان بلا، روسیه مسلمانلری باشینه‌ده کیلو احتمالدر. روسیه‌ده دوما بولدی حریت چقدی دییوب بوتونله‌ی طنچلارغه یارامی. روسیه‌ده ملت نزاعلری باشلانغانچی مسلمانلرغه حاضر وآگاه طورمق لازمدر.

نیمسلردن دیلبروك اسملی پروفیسور گیرمانیه‌نڭ بوتدبیرینی هیچ معقول کورمیدر: « بوندی قسولر پاله کلرنی نیمسلردن بیگره‌ك ده آیراچق. ملتلرینی اونوتقان پاله کلرنڭده ملیت حسینی اویغاتاچق یکرمنچی عصرا گراه‌وکوچله وزمانی توگلدر» دیدر.

داخلی خبرلر.

❧ ایسکی نظام بوینچه دارالفنونلرگه یهودیلر یوزگه بیشدن آرتق قبول ایتلمیلر ایدی. شول‌سببلی یهودیلرنڭ اوقوغان‌یاشلری فنون عالیه اوقی آلمیچی محروم قالالر ایدی. یهودیلر بوخصوصده نظامنی اوزگارتورگه بیك كوب طرشوب قارادیلر. گازیته‌لرده‌ده بوحقده كوب سوزلر یازلدی. هرنه ایسه بوكونگه‌قدر بو نظام اوزگارتلگانی یوق ایدی. بوسنه عالی مکتبلرگه یهودیلرنی كوبره‌ك قبول ایته باشلادیلر. پیتربورغك پولیتیخنیچسکی اینستیتوتقه قبول ایتلگان اسطودینتلرنڭ اوچدن بری یهودی ملتندن ایمشلر.

حکومتنڭ یهودیلرگه بویله‌ایرکنلك قیلووی خاص روس پارتیه‌لرینڭ کیفلرینی بیك بوزادر. کییف شهرنده ایسکی حکومت طرفنك بر روس پارتیه‌سی عمومی مجلسنده اوشبو فکرگه قرار ویرمشدر:

« باشقه ملتلرگه قاراغانده یهودیلرگه آرتق ایرکنلك قیلورغه حکومتنڭ حقی یوقدر. بوتون روسیه‌ده یهودیلر یوزگه بیش مقدارنده‌غنه‌درلر. بناءً علیه‌الوغ مکتبلرگه‌ده شول مقدارده‌غنه قبول ایتلسونلر. روس موژیکلرندن جییلغان آقچه‌غه یهودیلرنی اوقوتوب آنلرنی اوزمزگه باش اینه‌رگه بز راضی توگلمز»

ایسکی حکومت طرفنده بولغان پارتیه‌لرنڭ هیچ برسی‌حکومتکه بویله‌قارشی‌سویله گانلری یوق ایدی. حکومت نی قیلسه اول کرامت صانالا ایدی. «فلان‌اشکه حکومتنڭ حقی‌یوق» دیمك‌ادبسزلك عد قیلنا ایدی. ایمدی‌آنلرده حکومتنڭ پراۋاسینی تیکشره باشلادیلر. تیکشره طورغاچ شاید حقلر ظاهر بولور. قاره گروهلرده حکومت مستبده‌نڭ حقوقندن آرتق اشلر قیلغانینی سیزه‌رلر.

❧ بو سنه روسیه‌نڭ (۳۳) قدر ولایتنده آشلق اوڭمادغندن اهالیسی قش بوینچه‌یاردم قیلوغه محتاج بولاچقدر. بو ولایتلرگه یاردم ایتوب خلقنی آچلقدن قوتقارو اوچون (۱۵۰) میلیون صوم آقچه لازم بولووی تخمین قیلنادر. خزینه‌ده بوڭا ییته‌رلك آرتق آقچه یوقدر. اعانه وصدقه آقچه‌لری ایله آچلرنی طویدرورغه‌ده حکومت هر کمگه رخصت بیرمیدر. بناءعلیه آچلق بولغان ولایتلرنڭ اهالیسنك حالی بیك مشکل‌اوله‌چقدر.

❧ مجلسلری بولغان زمانده دوماغه روسیه‌نڭ تورلی طوفلرندن (۴۰۰۰) قدر الوغ پاکیتلی مکتوبلر کیلمشدر. هر مجلسده ییتمش سیکسان قدر اوزون نسخه‌لرنی اوقوب ملاحظه قیلمق ممکن اولمادیغندن کیلگان خطلرنی قاراب اجمالینی مجلسکه عرض قیلمق اوچون کومیسارف اسمنده بر چلیننڭ ریاستنده بر کامیسیه تعیین قیلنمش ایدی. بوکامیسیه اوزینڭ داکلادینی (۱۰) نچی ایبولده مجلسکه عرض قیلاچق ایدی. دوما آنی کوتمه‌دی: ۸ نچی ایبولده طارالدی.

حاضرده (روس. ۋ) گازیته‌سی اوشبو پاکیتلرنڭ مضمونلرینی اجمالا بیان قیلادر. مکتوبلرنڭ کوبسی‌ییر آلو خصوصنك‌در. اون مکتوبك دومانڭ اشلری بیك تحقیر قیلنمشدر. (۳۰۰) دومادن حکومتکه قارشی بیك غیرت ایله طورووینی اوتنه‌در.

❧ پیتربورغده کادیتلرگه عمومی مجلس یاصارغه رخصت بیرلمه‌مش.

❧ میرنوی اوبنوۋلینیه یعنی تجدد صلحی پارتیه‌سینڭ کلوبلرینه کرگان وچققان کشیلر پولیسه‌طرفندن بیك دقت ایله کوزه‌تلمکده ایمش. بوندن‌معلوم اوله‌درکه حکومت مذکور پارتیه‌نڭ پروگرامندن‌ده بیك راضی توگلدر.

❧ ۱ نچی‌ایبولدن ۱۵ نچی آۋگوستقه قدر روسیه‌ده برای یارم اچنده (۶۱۳) کشینڭ جانینه قصدقیلنمشدر. بونلردن (۳۸) کشی هیچ برضرر کورمیچی سلامت قالمشلر. (۳۳۱) کشی جراحتلەنمشلر. (۲۴۴) کشی وفات بولمشدر.

تاریخ‌طبیعیدن.

قوریلق.

قوریلقنڭ تشکلی‌وبعض‌مؤثرلرنڭ تاثیرلری سببیله قوریلك بولغان بعض تبدلات.

کرهٔ ارضنڭ قاطی قسمینه قوریلقغه کرگان شیلر-معدنیات دییوب تسمیه قیلنادر.

معدنیاتنڭ بعضیلری بیك آز اوچراب بعضیلریده بیك كوب جیرلرده، کرهٔ ارضنڭ ئلله نیچه طبقه‌سندن عبارات بولالر. بیك اوچراغانلری طاغ جنسلری (غورنی‌پارودلر) تسمیه قیلنمشدر.

لکن بو تسمیه بیگوك موافق توگل: چونکه طاغ جنسلری دیب طاغلرده بولغان معدنیاتکنه ایتلمی بلکه صحرالرده وچوقر بیرده‌گیلرده شول اسم ایله یورتلمکده‌در.

بناءً علیه اول سوزدن کرهٔارضده برسی اوستینه برسی توشه‌لوب، ئلله نیقدرلی مسافه‌گه صوزلغان وبرماده‌دن مرکب بولغان طبقه‌لرنی آڭلامق لازمدر. آندی، برسی اوستینه برسی توشه‌لگان طبقه‌لرنی تیران چوقرلرده، صو بویلرنده وقیولرده کورو ممکندر. لکن اول طبقه‌لرنڭ توشه‌لووی هر ییرده‌ده بر توگلدر. چونکه هر کرهٔ ارضنڭ اچنده، گرچه غایت آقرنلق ایله بولسه‌ده، دائمی اوزگارشلر - حرکتلر بولو سببندن طبقه‌لر اوزلرینڭ وضعیتلرینی اوزگارتالر: بعض ییرلرده برسی‌اورنینه‌برسی کوچه، بعض ییرلرده بتونله‌ی بر طبقه یوغالوب، آنڭ‌اورنینه‌ایکنچی‌طبقه‌حاصل بولادر.

کرهٔ ارضده بولغان تبدلاتنی آڭلاو ایچون آنلرنڭ مؤثرلرینی یاخود سببلرینی بلو لازمدر.

کرهٔ ارضده بولغان تبدلاتنی آڭلاو اوچون آنلرنڭ مؤثرلرینی یاخود سببلرینی بلو لازمدر.

کرهٔ ارضده بولغان تبدلاتنڭ برنچی سببی « ینار طاغلر » یاخود ییر اچنده‌گی اوط قوتلریدر. ینار طاغ دیب باشندن اوط ساچوب طوراطورغان طاغلرغه ایتوله‌در. آندی طاغلرنڭ اچلری قووش بولوب، «قراتیر» تسمیه قیلنغان شول یولدان گازلر، توتونلر آطیله وبعضا «لاۋا» قیلنغان مایع برشی قوتله چغوب بیك كوب ییرلرنی هلاك قیلادر.

اول لاۋا شول قدرلی اسسی اولادرکه حتی نیچه آی صوڭره آڭار بر آغاچ کبك

نرسه صالنسه شول ساعت یانا باشلیدر. لاوا، خاص بر معدن توگلدر. هم یناز طاغلرنك چغارغان لاوالری بر برسینه اوخشامیدر حتی بر طاغ تورلی وقتده تورلی لاوا آطمقده‌در. شونك ایچون ینار طاغلرنك آغزلرندن - ژبرلالرندن آغوب چیققان هرمایع شیگه «لاوا» اطلاق قیلنمقده‌در.

ینار طاغلرنك بارسیده اوظ کبك قزغان مایع شیلر آطمیدر. بلکه ینار طاغلر اپچنده «بلچراق» دیب تسمیه قیلنمش، قاینار سولر، طاشلر وبلچراق آطقانلریده موجودر.

ینار طاغلرنك «لاوا» آطولری غایت قورقنچ اشلرگه سبب بولادر. عادی ینار طاغلردن چقغان «لاوا» آستقه طابا آغوب بولنده طوغری کیلگان بیك کوب آغاج وبنالرنی هلاك قیلادر. لکن لاوالاردن باشقه، ینار طاغدن بیك کوب مقدارده گازلر وتوتونلر چغوب، کوکده بیك زور قارا بلوطلر تشکیل قیلالر، کوك کوکره‌ب یاشین یاشنی، یغمور یاوا وبلچراقلر ایله قوشیلوب بعض وقتلرده ئلله نیقدرلی بیوك شهرلرنیده بتونلی هلاك قیلوب، باصوب کیته‌لر. مثلا: میلاددن ۷۹ نچی سنه مقدم، ایسکی روماملکتنده، مشهور «ۋیزوۋی» ینار طاغندن چقغان لاوا «پومپییه» هم «گیرکولانوم» شهرلرینی بتونلی‌ی خراب قیلمشدر. بو شهرلرنك بنالری، یورط جهازلری حتی آدملری وبعض حیوانلری لاوا آستنده هیچ بر تورلی اوزگارمیچه قالوب، حاضرگی وقتلرده‌ده قازلوب چغارلمقده‌درلر. شولرغه قاراب، ایسکی رومالیلرنك معیشتلری وفن معمارده اوستالقلری بلنه‌در.

لاوالرنك آطلولرندن الوك ینار طاغنك توتوراچاغینه بعض بر قورقنچ علامتلری ظاهر بولا «قرانیر»دن جیش، جیش قوبی پارلر چغا، «قرانیر» نك توبنده‌گی لاوا قایناب یوغاری منه ونهایت زلزله‌لر بولا باشلی، زلزله‌ده غایت قورقنچلیدر. زلزله سببلی ئلله نیقدر شهرلر، کشیلر هلاك بولادر. زلزله‌ده، ییر اوستدن آسقه یاخود دولقون کبك حرکت قیله یاخود بتونلی‌ی یاریلوب کیتوب شهرلر ییر آستینه توشوب یوغالالر. بوگاده «ییر اوبو» دیولور، ینار طاغی آطوب توقتاغاچ استراحت قیلوب بواستراحت دوری بر نیچه آیلردن یللارغه حتی عصرلرغه قدر طارطیله‌در. ینار طاغلر جمله‌سنده، بو صوك عصرلرده «حیات» اثری کورساتماگانلریده بولوب، آنلرغه‌ده «سونگان طاغ» دیوله‌در. لکن آنکاردن بتونله‌ی سونووی وهیچ بر وقتده یاکیدن آطا باشلاماوی برده لازم توگلدر.

ییر یوزنده ینار طاغلر بیك کوب بولوب کوبسنچه نهر ودیگز بویلرنده اوچریلر. باشقه ایچراك ییرلرده بیك آزدر. ایتالیاده، نییاپول شهری یاننده‌غی ۋیزوۋی ایله سیجیلیه آطه‌سنده‌غی آتنه ینار طاغلری آوروپانك ایك مشهور ینار طاغیلرندندر.

اگر ینار طاغلرنك آطلولری غایت قوتلی وتیزلك ایله بولسه قورقنچ ومهلك حاللرگه سبب بولادر. لکن ییر اپچنده‌گی اوطنك حرکتی دائما شول صورتده بولمی، بلکه کوبراك غایت آقرنلق ایله بولادر. ییر اپچنده‌گی قوتلر سببلی سطح ارضده بیك اوزاق وقتلر بوینچه تورلی اوزگارشلر حاصل بولمقده‌در.

مثلا کرهٔ ارضنك بعض ییرلری آقرنلق ایله توشا بارا وبعض بر وقتلرده حتی دیگز کبی بولوب هم قالادر. ایکنچی ییرلری ایسه بالعکس کوتاریله‌در. توگل روسیه وآوروپا حتی بوتون حاضرگی قوریلقلر بر وقتده صو توبی بولمشلردر. حاضرگی وقتده ییر قازغانده چقغان دیگز حیوانلری سویاکاری وقابقلری بو حاللرنی اثبات قیلمقده‌در. آندی حالتلر حاضرده‌ده کورنادر. مثلا: بالطیق دیگزینك یارلری گرچه غایت آز، یوز سنه‌گه باری بر فوت مقدارنده بولسه‌ده همیشه کوتاریلمکده‌در: بناءً علیه بر وقتلرده بالطیق دیگزینك بوتونله‌ی بوتووی وتوبی قوریلق بولووی بیك احتمالدر. گوللاندیه مملکتینك یارلری ایسه بالعکس یلدن یل توشمکده بولدقدن؛ خلقلری اوزلرینی دیگز صولرینك هجوملرندن صاقلاو ایچون هر وقت یار بویلرینه بوالر یاصارغه مجبوردرلر. لکن بو کوتاریلو وتوشولر بر یولده بولمیدر. بعض ییرلر بر کوتاریلوب بر توشوب طورمقده‌درلر.

نییاپول شهری یاننده، ایسکی رومالیلردن قالمش «سیراپیس» معبدی بولوب آنك باغانالرینك، یوغاری طرفلرینه تورلی باقا قابقلری وباشقه شونك کبك صوده طورا طورغان حیوانلر اجزاسی یابشوب قالمشدر دیمك اول باغانالر بر وقتده صو اپچنده بولمشلر. بنالر ایسه، بدیهی، ییر اوستنده‌ده بنا قیلندقدن اول معبده بر وقتده ییرنك توشووی ایله صو آستنده قالمش ومرور زمان ایله ییر دخیده کوتاریلوب یاکیدن قوریغه جیقمشدر. مابعدی وار.

عبدالرقیب

فنی هنر و تجربه‌لر.

فونوگراف چغاروچی مشهور ایدیسون آمیریکه‌ده تاشویل اشناتنده کوبالت اسملی تیمر کبی بر معدن (میتال) کوبلکینی کشف قیلمشدر. آفتوموبیل یعنی آتسز یوری طورغان آربانك ایلیکتریك باتاریه‌سی بوذاتدن اشله‌نسه، خراجاتی یارتیغه قالوب هر بر آتلی کشی استعمال قیلورغه قادر بولاچقدر. اول زمان آتلرغه آرتق احتیاج قالمایاچقدر.

جای قوری کیلوب یغمور بولماسه، قرده واورمانلرده چچکلر آز بولو سببلی اومارتا قورتلری بال کوب جیبا آلمیلر. بوتقدیرده بال آز اولمق ایله برابر قورتلرنك آچلقدن اولو خوفی‌ده بولادر. خصوصا کوزگه طابا چچك بتو سببلی قورتلرنك بالی بیك آزایادر. چونکه آنلر قرده آزق بتو سببلی اومارتا اچنده‌گی زاپاس باللرینی آشامغه مجبور بولالر.

فیودوروف اسملی اومارتاچی بوگا بر علاج طابمشدر. روسچه (لاستوچنیك) دیب آتالا طورغان قر کیندری (یاکه صوقر قچتقان) اییول باشندن باشلاب آوگوست آخرینه قدر دائما چچك آتوب طورادر. بونك چچگندن قورتلر بالنی بیك کوب جیبا آلالر. حتی بونك چچگینی قورتلر ریزادا چچکندن‌ده آرتق کوره‌لر ایکان.

فیودوروف اومارتا اطرافینه اوشبو اوله‌ننی چه‌چونی معقول کوره‌در. ودخی بورکون، کورۋه‌ك، بوده‌ك اسملی اوله‌نلرده آوغوست آخرینه قدر چچك آتالر ایمش.

اوشبو اوله‌نلرنك بر دیساتینه‌لگی آلتمش قدر اومارتانی تربیه قیلورغه کافیدر. بو اوله‌نلرنك بعضسی حیوانلرغه آشاتورغه وبعضلرینی صالام اورنینه یاغارغه یاریدر.

Лито-Типографія И. Н. Харитонова. Казань, Пассажъ. Редакторъ-издатель Ахметъ Низамовичъ Максудовъ.